

**ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОСЯГАННЯ
НА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ І НЕДОТОРКАННІСТЬ
УКРАЇНИ (СТ. 110 КК) І ФІНАНСУВАННЯ ДІЙ,
УЧИНЕНИХ З МЕТОЮ ЗМІНИ МЕЖ ТЕРИТОРІЇ
АБО ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ (СТ. 110² КК)**

Законом України від 19 червня 2014 р. № 1533-VII КК був доповнений ст. 110², у ч. 1 якої передбачено відповідальність за фінансування дій, учинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. У зв'язку з цим актуальним є питання про співвідношення посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК) із зазначеними діями.

Відповідно до Примітки до цієї статті під фінансуванням дій розуміються дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення. Як вбачається, під фінансовим забезпеченням слід розуміти забезпечення грошима чи іншими фінансовими ресурсами, а під матеріальним забезпеченням – будь-якими матеріальними ресурсами, зокрема, приміщеннями, спорудами, транспортними засобами, обладнанням для виготовлення матеріалів із закликами або для здійснення повідомлення

закликів, засобами зв'язку, спеціальними засобами для вчинення насильницьких дій тощо.

На наш погляд, основними і найбільш важливими положеннями, що характеризують співвідношення злочинів, передбачених статтями 110 і 110² КК, і мають значення для їх кваліфікації, є наступні положення.

По-перше, за ст. 110² кваліфікується фінансування будь-яких дій, учинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. Разом з тим, дії, що фінансуються, не є будь-якими з погляду форм учинення злочину, передбаченого ст. 110 КК. Порівняльний аналіз законодавчих приписів, передбачених цими статтями, дає підстави для висновку про те, що в ст. 110² КК встановлена кримінальна відповідальність *лише за фінансування передбачених ч. 1 ст. 110 КК дій, вчинюваних у першій та другій формах*. Статтею 110² КК не передбачена відповідальність за фінансування публічних закликів або розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій як самостійних форм учинення цього злочину. Отже, у разі фінансування дій, передбачених ч. 1 ст. 110 КК, вчинюваних у формі публічних закликів або розповсюдження матеріалів із закликами, виключається можливість конкуренції статей 110 і 110² КК. Ті види такого фінансування, які містять ознаки співучасті у вчиненні злочину, передбаченого ст. 110 КК, кваліфікуються за цією статтею з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК.

По-друге, не можна повністю погодитися з висловленою в літературі думкою, що включення до КК ст. 110² не має своїм наслідком криміналізації суспільно-небезпечних діянь (так би мовити, є «повторною» криміналізацією). На наш погляд, диспозиція ч. 1 ст. 110² КК сформульована широко і охоплює собою, в тому числі, й фінансування зазначених в ній дій особою, яка перебуває в односторонньому суб'єктивному зв'язку з особою, дії якої фінансуються. Наявність такого зв'язку вказує на *відсутність ознак співучасті* в злочині, передбаченому ст. 110 КК, оскільки, відповідно до ст. 26 КК, співучасть є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину, із чого випливає обов'язковість для співучасті двостороннього суб'єктивного зв'язку. Отже, вчинення зазначеного у ч. 1 ст. 110² КК України фінансування особою, яка перебуває в односторонньому суб'єктивному зв'язку з особою, дії якої фінансуються, виключає можливість конкуренції статей 110 і 110² КК, а підлягає кваліфікації лише за ст. 110² КК.

По-третє, конкуренція статей 110 і 110² КК є можливою за сукупності таких умов: 1) особа вчинила фінансування дій, передбачених ч. 1 ст. 110

КК, вчинюваних у першій або другій формах («дії, вчинені з метою...»); 2) особа, що вчинила фінансування зазначених дій, перебувала у двосторонньому суб'єктивному зв'язку з особою, дії якої вона фінансувала; 3) в діях особи, що вчинила фінансування дій, передбачених ч. 1 ст. 110 КК, є ознаки співучасті у вчиненні останнього злочину: а) ознаки пособника – фізичного пособництва (ч. 5 ст. 27 КК) або б) ознаки організатора, який забезпечував фінансування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації (ч. 3 ст. 27 КК). Останнього стосується роз'яснення ПВСУ, викладене в п. 6 постанови «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13, а саме: здійснення іншого, крім фінансового, наприклад, матеріально-технічного чи інформаційного забезпечення, за змістом ч. 3 ст. 27 КК не є підставою для визнання особи організатором. При виникненні конкуренції в таких випадках *підлягає застосуванню спеціальна норма, передбачена ст. 110² КК.*

Визнання ст. 110² КК такою, що містить спеціальну норму, також означає, що вона підлягає застосуванню незалежно від того, яке покарання за цей злочин вона передбачає – більш суворе, однакове чи більш м'яке – порівняно зі ст. 110 КК, яка є загальною нормою. Таке рішення обумовлено тим, що в спеціальній нормі законодавець здійснює спеціальну оцінку ступеня суспільної небезпечності зазначених в ній дій, з урахуванням їх особливостей, а також урахуванням караності дій, зазначених у загальній нормі. У ч. 1 ст. 110² КК така оцінка виражена, насамперед у тому, що фінансування визнається закінченим злочином незалежно від того, чи вчинені дії, які утворюють об'єктивну сторону злочину за ч. 1 ст. 110 КК, тобто вчинення яких особа фінансує. Крім того, це виражається в особливій диференціації відповідальності за фінансування зазначених дій за частинами 3 і 4 ст. 110² КК. Вона характеризується: 1) відсутністю таких кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 110 КК, як учинення дій представником влади або якщо дії поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі; 2) наявністю однакових зі ст. 110 КК кваліфікуючих ознак – учинення злочину повторно або за попередньою змовою групою осіб, або настання тяжких наслідків; 3) виділенням додаткових кваліфікуючих ознак – великого та особливо великого розмірів фінансового або матеріального забезпечення, корисливих мотивів, заподіяння значної матеріальної шкоди, вчинення злочину організованою групою. Порівняльний аналіз покарання, передбаченого в статтях 110 та 110² КК також виявив наявність певного посилення покарання за ст. 110² КК, крім покарання за дії, які призвели до тяжких наслідків. За ч. 5 ст. 110² КК також

передбачена спеціальна норма про звільнення особи, яка вчинила цей злочин від кримінальної відповідальності, якої немає в ст. 110 КК.

Таке рішення законодавця унеможливує вирішення питання розмежування зазначених злочинів за ознакою співучасті, тобто за правилом: якщо фінансування містить ознаки співучасті в злочині, передбаченому ст. 110 КК, воно завжди кваліфікується за цією статтею, а в інших випадках – за ст. 110² КК. Тому що це означало б, що більш суворо карається фінансування зазначених дій за наявності одностороннього суб'єктивного зв'язку з особою, дії якої фінансуються, в той час, як за своїм змістом не менш або більш суспільно небезпечними є дії, вчинювані за наявності двостороннього суб'єктивного зв'язку. Таким чином, у своїй сукупності викладені вище аргументи, на наш погляд, дозволяють конкретизувати зазначений вище висновок щодо застосування ст. 110² у випадках її конкуренції зі ст. 110 КК: *підлягає застосуванню спеціальна норма, передбачена ст. 110² КК, крім випадків учинення дій, які призвели до тяжких наслідків.*

Наявність у конкретних випадках таких тяжких наслідків обумовлює інше рішення розглядуваного питання. Це пов'язано з тим, що суттєво різняться покарання за дії, які призвели до таких наслідків: за ч. 3 ст. 110 КК найбільш суворим основним покаранням є довічне позбавлення волі, а за ч. 4 ст. 110² КК – позбавлення волі на строк 10 років. При такому співвідношенні караності неможливо визнавати дії, які призвели до тяжких наслідків за ч. 4 ст. 110² КК спеціальною нормою, тому що це означало б, що законодавець посилює відповідальність за фінансування зазначених дій за ст. 110², які не призвели до тяжких наслідків і пом'якшує, якщо призвели до таких наслідків, що по суті є неправильним рішенням.

На перший погляд, це проблемне питання можна вирішити посилюючи на іншу аргументацію. А саме: все таки застосовувати ч. 4 ст. 110² КК виходячи з того, що за наявності ознак більш тяжкого злочину вчинене буде кваліфікуватися за сукупністю злочинів, наприклад, у разі фінансування дій, які виражаються в умисному заподіянні смерті іншій людині вчинене буде кваліфікуватися за ч. 4 ст. 110² і ст. 115 КК. Однак, наш аналіз показав, що і такий варіант вирішення питання є неправильним, тому що він не враховує тих видів тяжких наслідків, які перебувають у сфері основного об'єкта злочину, передбаченого ст. 110 КК. Відповідальність за заподіяння таких наслідків установлена лише в ч. 3 ст. 110 КК і при цьому йдеться про вчинення особою більш тяжкого злочину, ніж за ч. 4 ст. 110² КК. Зокрема, йдеться про такі наслідки, як втрата частини території України чи суверенних прав на неї.

Виходячи з викладено, вважаємо, що при конкуренції приписів ч. 3 ст. 110 КК і ч. 4 ст. 110² КК у випадках, коли дії призвели до тяжких наслідків, підлягає застосуванню ч. 4 ст. 110 КК. Причому цей висновок стосується усіх таких випадків, тобто тяжкі наслідки можуть стосуватися основного та/або додаткових об'єктів (наприклад, умисного спричинення загибелі людини) злочину, передбаченого ст. 110 КК.

Відсутність у ст. 110² КК таких кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 110 КК, як «учинення дій представником влади» або «якщо дії поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі», означає, що їх фактична наявність в конкретних випадках учинення злочину, передбаченого ст. 110² КК, може потребувати додаткової кваліфікації вчиненого відповідно за статтями 364, 365 або 161 КК. У випадках, коли при конкуренції статей 110² і 110 КК застосовується лише ч. 3 ст. 110 КК (настання тяжких наслідків), зазначені ознаки визнаються кваліфікуючими (ч. 2 ст. 110 КК), зазначаються в процесуальних документах, що стосуються обвинувачення особи, та враховуються судом при призначенні особі покарання.

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ
МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО,
НАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО
ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ПРАВА В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ
НА СХОДІ УКРАЇНИ**

Матеріали
міжкафедрального «круглого столу»

12 лютого 2015 року

Харків
2015

УДК 340.13:323.28(477)
ББК 67.0+66.3(4УКР)3
3-36

Редакційна колегія:

О. І. Перепелиця (головний редактор);
С. Є. Кучерина (заступник головного редактора);
В. В. Федосєєв, А. В. Захуцький, О. В. Косьмін,
Л. М. Леженіна, М. В. Членов

Застосування норм міжнародного гуманітарного, національного кримінального та кримінального процесуального права в ході проведення антитерористичної операції на Сході України : матеріали міжкафедрального «круглого столу», 12 лютого 2015 р. / редкол.: О. І. Перепелиця (голов. ред.), С. Є. Кучерина (заст. голов. ред.) та ін. – Х., 2015. – 132 с.

До збірника увійшли тези доповідей, виступи науковців та практичних працівників, присвячені проблемам застосування норм міжнародного гуманітарного, національного кримінального та кримінального процесуального права в ході проведення антитерористичної операції на Сході України.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 340.13:323.28(477)
ББК 67.0+66.3(4УКР)3

Адреса Інституту: м. Харків, вул. Мироносицька, 71,
телефон / факс (057)700-34-55
E-mail: lpuk.kharkov@gmail.com

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015

© Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України, 2015